

اسلام دنیایی

اسلام فاعلمه منہ بالبتیر

— ۲۳ —

ایکی ہفتہ در بر ہفتار

اونلردن زیاده محتاجز اونلردن زیاده مفتقرز .

ایرله دك . . .

***

اوج سنه قدر اولیور ، رمضان ایدی ،
آیاصوفیه جامنده بر موعظه دینه دیکلیدیم ،
بونیده عیج اونونم :

رفاقتده ، مصرک مشاهیر محرزیندن دو قنور
حسین همت بك واردی . كرك عربستانده و
كرك ، مصرده دیکلنیه جك واعظلر بولونمديفندن
شكایت ایله بر جامعه کیدوب تركجه بر موعظه
دیکلمك ارزوسنی اظهار ایتدی . آیاصوفیه به
کیندك . واعظلردن بری کمال عظمتله او طور مش
بونون بلاغیله اکلایوردی : عیناً نقل ایدیورم :
« ایشته دیمینبری سوبلیورم ، اسلاملر

فرنکلردن مسعوددرلر ، هر حالده اونلردن ده
چوق امتیازاته مالکدرلر ، کافرلر دینلربنك
ایجایی ، بالکیز بر قاريله - تعیرنه قدر قبا -
اکتفایه مجبوردر . کله لم بزه ، هر بریمزك اوند
طوببول ، طوببول بیله بر جین کی اوچر ،
دردر قاریمزوار ! بونلردن اوصانققی بوشار
یکلربنی آلیرز و بو بزم حقمزدر فقط کافرلر
بو یله می یاه ؟

بوندن زیاده - فی قولاقلم دیکلمکده عصیان
ایدیوردی . رفیقلمك قولندن چکه زك ، عادتا
سوروکلر جه سنه بورادن اوزاقلشمق ایستیوردم .
جامعدن چیققدن صوکر رفیقم دییوردی که :

— بونلری دیکلمك ایچین می بی بورابه
کتیردك ؟ بن تركلری . ده باشقه درلو کورمك
ایستردم . . .

نه جواب ویرمیلیردم ؟ اوکه باقلم و

***

پایتخت سلطنتك بو یله اك معظم ، اك مبارك
بر جامنده بر واعظ بو مرتبه جاهلانیه وعظ
ایدرسه آرتیق ولایتلری ، لوالری ، و بالخاصه
کویلری دوشونملی . . . کویلربنك خاقی که ارشاد
و تنویر نه قدر محتاجدر . . .

یوقاریده بالمناصبه بر آمریقان واعظ مکشبنك
پروغرامندن بحث ایتمشدم ، فوایدنی تعمیم و
تشمیل ایچین بعضی لرلربنی بوسونلره نقل ایتمك
ایستردم . نه چاره که بر قالدی . اونیده آیرجه
بر مقاله مزده موضوع بحث ایدرز . . .

— آناتولی حصارى —

سامی زاده

سبأ

تاریخ استقبال ، منابیتیه علمایه ترتب

ایدن وظیفه [۰]

« باقیکنز ابن سینا نه دییور :

« الله وحدت محضه در . بناء علیه کائنات
اوزربنه تأثیر مستقلى اوله ماز . حناب حق جریان
اشیای خصوصیه اصلا داخل اولماز واجب
الوجود کأن ، دائر اولان برکرمك مرکزیدرکه
آنك اقسام سائرة محیطه سنی حرکنده سربست
براقیر .

« غزالی دییور :

بز سبیت وقوزالیت ، بنی اکلایه مایز . ادراک

ایده جکمز برشی وارسه انجق موافقه و سیمولند
نه یته ، در . سبیت اراده ربانیه دیمکدر که ایکی
شیک عادت داخلنده تمامیدن عبارتدر . قوانین
طبیعیه موجود دکلدر یا خود وقایع طبیعی بی افاده
ایدرلر .

« شو نظریه نك اهمیتی وارددر . » ممنوع التفریر
بالکز الهمدر .

« ابن الرشد دیور که حکمتده ایکی مکتب
وارددر .

بولردن هر ربیک فرضیه سی آریدر .

« برنجی فرضیه کوره : واجب الوجود سربست
حرکت ایدر ، انسانلر کی شخصیدر ، آتی و صفت
ایچون اوصاف وارددر . هرابشده بر حکمت
موجوددر ، اسباب کائنات الله منجر در .

« روح انسانی معزز و لایمونددر .

« ایکنجی ظنه کوره : موجود قدیمدر ،
ذرات تکامل بطی به نایمدر . جناب حق غیر
معیندر ،

مکونانی اداره ایدیجی قوانین وارددر . قوانین
ضروریات ، احتیاجات و عقل اوزرینه مؤسسددر .
حکمت ربانیه ده شخصیت یوقدر . الخ .

بوابی فرضیه دن برنجیمی شخصیت انسانیه نك
مبالغه سی اوزینه مؤسسدر . ایکنجیمی ایسه
محیطك بر تفحص مجردندن عبارتدر . ایشته ابن
رشد بوایکنجی طریق اختیار ایدیور .

« ارستطالیس قولنجه الله قوانین شخومیه
کائندان بشقه سی طانیماز . (جنس) ایله اشتغال
ایدر .

(فرد) ایله اوغراشماز چونکه اگر (فردیت) ده

تأثیری تعلق ایتمه ییدی (ذات) نده (تجدیدات)
دئمه اولسی لازم کله جکدی .

« اگر جناب حق بلا واسطه (قوانین طبیعی)
عالمی اداره ایتمه ییدی کائنده کی فناقار هب کندی
صنعتی اولمچقدی . یا خود و محال سی وجوده
کتیرمك ذات ربانیک بد اقتدارنده بولنه حق
ایدی ! که بوسوقسطایه اساساتی قبول دیمکدر .
اللهه قارشیک احترامکار و رعایتکار فکر و عقیده
شودر که ذات باری اشیاك حقیقت عمومیه سیدر
علمای عریدن بزی الله [حقایق اشبادر] دیمشدر
بو فرضیه به نظر آ عالمده هر نه « این » وارسه
اللهه استاد اولنه بیلیر . چونکه الله بولنری اراده
ایدر . « فنا » هر نه ایسه انك ارادندن اوزاندر
وارادات الهیه خارجنده ا واصل ربانیه نك موا
جهت شاقضنده « ماده » نك بر نتیجه مقرره سیدر .
« فلسفه رشديه ادعا ایدر که اتصال انجق علم
ایله وصول قابلدر . حکیمك فیکرنجه حواس
ذهنیه کماله ایریشنجه انسانده تکامل ایدر . ایشته
اوزمان انسان ذات باری به واصل اولور . عبد
بو مرتبیتی بولور ایسه انك ایله جناب حق
آره سنده کی رده قالفار .

« صوفیلرک مراقبه و ریاضتیری و اهیدر و
فائده سزدر . حیات انسانیه نك غایه و مقصدی
عقلی حسه غالب بر موقعه ایصالدر . بر راده به کلنیر
ایسه کلن هانکی مذعبد بولنور ایسه بولمسون
جتنه واریر .

فقط بوسعاده نائل اولانلر آزدر . و بو
بختیارلق انجق بویون آدمازه نصیب اولمشدر .
بوکا وصول ایچون مادباندن ، احتیاجات روز

مره دن محرومیت لازم گلز .

« انصال » ، مظهر اولی اعتباریله هر کس
عینی استعدادده دکادر . بوکا فرانسهجه
« میسترینج راسیونالیست » و یونانجه « آنوسیس »
اطلاق اولنور . بو صوک تعیر یونانی موجبجه
عقلی سیه کولاسیونلر انسانی ذات باری به
یاقلاشدیرر و انک بذاته مستفید اولدینی حظوظله
اشترک استدرر .

« حکیم قرطبی به کوره تهدید و تخویف
نتیجه سی رعایت اولونان قواعد اخلاقیه بوشدر .
چونکه بو اعتبار ایله فضیلتک معناسی بوقدر .
مثلاً مقتضیاتدن محاببت ، اکر دار آخرنده
مشتهات جنسندن بر مکافات وعده اولندیغندن
طولانی اولیورسه بک بویوک بر خودکاملتی
نتیجه سیدر . بوراده محاببت محصولی ، مع فائض ،
اونکی دنیاده ، عینی شیء ثقلیت ایه بویوک
بر مکتب اخلاقه . . . اکر مجاهد ، دها بویوک
بر بلاددن قورتولتی ایچون فدای نفس ایدیورسه ،
آنک بو نظریه اخلاقیه سه آجینور . بوراده
صدقه و بر مک ، گذشته سیله اکا جنتده قلووشمق
ایسه بونوع اخلاقیاتک زو کورتلکی بدیدارد .
« ابن رشد حرفیاً دیورکه : حشردن ابتدا
بحث ایدن حضرت موسادن صکره کان انبیای
فی اسرائیلدر . ایدن صکره اناصیل و سامیعیلر
بونو موضوع بحث استدیله . ادعا اولندیقنه کوره
حشری بر شکل مادی ده مارا دن انبیاء مذکور مک
مقصدی خلقی ضبط و اداره ایدی . و بوندن ده
غایه منفعت عامه مطالع مندن بشقه برشی دکلدی .
غزالی و منکلمینه ابدیت روحدن بحث ابتدکاری
ایچون طمن ایتیم . فقط روحی بر عارضه عد

ایدوب اوننده عین شکله جسمک تکرار نیشکل
ابتدکاری ایچون طمن ایدرم . حیات ثانیده بر
بشفه بر وجوده مالک اوله جفر . بو وجود من
شمیکی جسم منزه بکزه به جکدر . ردفعه متفسخ
اولان بر دها دیرلر . بو ایکی وجود بره منجر
اولور . جنس اعتباریله بر اولان بو وجودلر عدد
اعتباریله ایکدر .

« . . . ابن رشد دیورکه قرآن نقطه نظرندن
انسان هم حائز ارادندر ، هم دکادر . و نفس
الامر دده شخص آدمی ، بعضاً ارادنه مالکدر ،
بعضاً دکادر . ماده اصلیه هر نوع تبدلات و
تحوالاتی تاقی به قابلیتلی اولدینی کبی انسانده
متضاد تحولاتی تاقی خصوصیتده حائز اولور .
ابن رشد حضرتلری غزالی به تارشیشدن
ادعا ایدیورکه جناب حق فرقان میننده ، متعدد
آیات بیننده فن واسطه سیله نحوی حقیقی امر
ایدیور . دینی اکلایان انجفی (حکیم) در .
اسلامده اختلاف ایدن اشعریلر ، باطنیلر ، معتزله
کبی فرقدن هیچ بری حقیقت محضیه صاحب
اوله نامشدر . هیچ بر فیلسوفه سن بو ویا شو
فرقیه داخل اوله جفتک ! شکلنده امر و برلر .
« فیلسوفک دینی ، موجودانک ندقیقیدر . انک
بویوک مذهب و مشرب ، اثارندن ذات باری نی
نخیردر . نظر الهیده انک بویوک عمل ایشته بودر .
« الله ، ملائکه ، اتنبیاء ، مذهبه ، عبادته ،
فدا کارانه مائد اولان نصو صدن مقصد انسانلری
فضائله سوقدر . دین کوزل بر [آلت اخلاقیه] در .
انسانلر اول باول ، اعتقادات سایه سنده یا شامیه
باشلارلر ، صکره آنلرک حیات ذانیلری ابتدا

ایدر. ایسته بورنبه کله واصل اولان برانسان،
کندی حسابنه دوشونمه که باشلاجه، دینی تزییف
ونخیر ایده جکنه آنی کوزل بر طرزده تفسیره
ساحی اولمیدر. [براو و ابن رشد حضرتلری]
بناء علیه دین حقنده شبه تولید ایدن و اعمال
واقوال انبیاده شافضر آرایان دینسز عد ابدلی.
و جزایه چاریدر لالی در .

« اسلامیت بر دین حقیقی وجدیدر .
آجیفجه سی دیانت احمدیه بالان اوزربنه مستند
دکدر . حقدرد . طوغریدر . سعادت بشریه بی
کافدر . شرایع سالفه تک اتمی . بناء علیه دینلرک
صوکنجیسیدر .

« بو فکره معارض اولانی مسلمان تاقی
ایتمه مکده معذورم .

« شو تعریفمزی بر آز تفصیل ایدم ،
مادام که اسلامیت طوغریدر . خرافاته ، بواطله
مستند دکدر . او حالده هر طوغری ، فنا ،
عقلا ، تجربه صحیحی تبیین ایدن هرشی اسلامیتجه
قبول اولمشدر . برشی طوغری ایه ، بهمه حال
اسلامیتده داخلدر . اگری ایه ، ولو که حقنده
وارد اولسون ، منافی شریعتدر . بویه نصی
تاقیده بز غلطی بز ، یعنی بز اونعی ا کلامیورز .
ویا فنا ا کلابورز . علوم اولین و آخرین ،
فنون مثبتیه . هب اسلامیت دیمکدر . مادامکه
بونلر طوغریدر او حالده موافق اسلامیتدر .
بتون براهین و تجارب حقیقت اسلامیه بی تأیید
ایدر .

« نتیجه : هر نه که فنا طوغری و مثبتدر .
ایسته او دین اسلامدر . زیرا حضرت محمدک
تبلیغ ابتدییکی دیانت حقایق مادیه و مثبتیه خارجنده

بر شی احتوا ایده من . ایسه ایدی بطلانی لازم
کلیدی . بو ایسه محمدر .
« بورابه قدر علمتک بزم اعتراضلری قابل
دکدر . مأمول ایتم که حقیقی بر منشرع شو
مسرو داتمی قبولده تردد ایتسون .
« کلام بر اختلافی نقطهیه :

« بن ادعا ایدرم که اسلامیت ، فنونک
ایرله سی ایله ترقی و بر جوق حقایق اسلامیه
معارف بشرک تکاملی ایله تطاهر ایده جکدر .
هرشی . دینک احتوا ابتدییکی هر ماده . انجوق
معلومات مثبتیه تک توسی ایله ا کلاشیله جکدر .

ایسته « تاریخ استقبال » ک « مسائل
فکریه » دن باحث اولان برنجی جلدنده کی اک
مهم نقاط . بوافکار ونظر باندیه موافق اولانلری ده
غیر موافق بولنانلری ده وار . مسئله ایدن ایی به
ا کلاشلیقی همچون بونلری بر لرلندن تقریبی ایتمدم
هیسستی . بونون مهم کوردکاری قید ایتمدم .
شمعی بونلری دقتلیجه او قومق ، اوندن صکره
اترک او افکاری محتوی انسانی ده کوزدن کچیرله رک
دیگر ایضا احالده قارشیلاندیروب بر مطالعه
عامیه بیان ایتمک شواچیز . طرلرک باش طرفنده
قید ابتدیکم وجهه علمای کرامه دوشر . بالکیز
شوقی ده اشارت ایتمی به که صوک زمانلرده انتشار
ایتن بو قیل افکار اوزربنه هیچ بر طرفک بر
شی سوبله سی بونلرک طوغریاقلری حقنده
قناعت کتیرمش ؛ او افکاری ، بو مطالعاتی سرد
ایدنلرک ده آجیقندن آجیفه او یولده تلقیلربنده
میدان آچمشدر . بناء علیه کرک قائللری و کرک
قارنلری یا کلاش ذهابدن قورنارمق ، و کوندن

کونه کعب اهمیت ایدن شو افکارک بر طریق صوابه انقلابی تحت تأمینہ آلمق اوزره بونلرک طوغریلرینی قبول ، اکر یلرینی تصحیح اینجای ایدر . بالکمز شمدی یه قدر یاپیندیجی وجهله طوغری و مصیب اولانلری ده قبول و تصویب ایتمک ، اولنلری ده اکر یلری آره -- نده رده جالشمق هیچ بروقت فائده ویرمز . حتی ضرر کتیرر . چونکه ایشک اینجه مغالطه قازیشدیغنی ، یا کلاشی ادعا ایدیلن مطالعات و افکار مصیبه ک او بولده -- وزلرله جرح ایدیله مدیکنی کورنلر بالطبع یا کلاشک تصحیحی ایچون درمیانی ایدیلن افکار مصیبه بی ده قبول ایتمک ایسته میه جکلر . و او بولده کوس -- ترمک ایسته یلرله ده یکدن بر سلاح موفقیت ویرلش اوله جفندن بو وسيله ایله ارده کی یا کلاش ذهابلرله ده شمدیکندن زیاده انقش -- اربنه وسيله اوله جفلر در . اولک ایچون غیرت و بصیرت .

ابوالکمال

م . عاقل

ترکی خطبه لر

خطبه جمعه

الحمد لله العزيز الغفار . الکرم السنتار . الذی خلق الانسان من صصال کافغفار ... الخ اما بعد ، ای مسلمان قرداشلر ! پیغمبرلر بشیکی اولان آسیا قاطعه نیک جزیره العرب دینکله مشهورلارچه نیک غرب طرفنده مشهور و معروف مکه مکرمه شهر ی واردر .

(*) محرمک ایتمک جمعه سنده اوقونمشدر .

بو شهر هر نه قدر اسکی زماندن بری . کعبه نیک اوراده اوله سندن معروف بر شهر اوله سده ، آتک بو کونکی شهرنی ، بتون کره ارض اهلنه بو درجه معلومینی و با خصوص اولک بر یوزنده اولان بتون مسلمانلر نظر نده کی حرمت و قدسیتی و کعبه معظمه نیک بیت الله اوله سی ؛ بونلرک کافه سی پیغمبر مزک دنیا به اوشهر ده تشریف بیورمه لری سایه سنده در .

پیغمبر مز مکده ، عراس مکیه دینکله معروف اولان برده میلادک بش یوز یمشمنجی سنه سنده (قبل سنه سی) دوغمشدر اوزمانلر ده بتون عالم کفر و ضلالتده ، بالخاصه عرب خاقی نیجه درلو مجوسیت و وثینده ایدی . بوندن باشقه عرب قومی آره سنده یمتمز ، نوکنمز نزاعلر حکم -- ورمکده ایدی . . . ش -- و نیک ایچون هر قبیله کندی باشنه ربته طاقنور . دشمنلری اولان سار قبیله لرک بتلربنه طاقنقدن پک زیاده صاقنورلر و بوندن طولانی دشمنانلق آرققجه بتلرک عددی ده آرنار دوروردی .

پیغمبر مز : بو حله بولان بر خلقک آره سنده بو بودیکی حله اک کوزل خوبلی ، اک دوغری سوزلی ، اک امین بر ذات اوله رقی بو بودی . بناء علیه تا کنجککنده عموم عرب آره سنده (الامین) اسمی ایله معروف اولدی . لکن صوکره دن وحی الهمی کلوب عرب خلفنی اغاقه ، قرداشلغه و برالله عبادنه دعوته با -- ایچمه ؛ پیغمبر مزک دعوت ابتدیکی دین ، او کرندیکی شیلر عربلرک آنا و بابا ربیک دیننه و اسکی دن بری بیلدکاری شیلر . مخالف اولدینی ایچون ایمان